

Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
Állattani Tanszéke

A KISÚJSZÁLLÁSI JERMY GUSZTÁV
TERMÉSZETRAJZI SZERTÁR ÉS MÚZEUM

"Végtelen gyorsan száguldoz az idő;
akkor tűnik ez fel leginkább, ha a
máltra tekintünk."

Sándor

Készítette:

Tanszékvezető:
Dr. Andrikovics
Sándor

Kovács Mária
biológia-fizika

Konzulens tanár:
Vizslán László

Eger
1997.

Tartalomjegyzék

"Végtelen gyorsan száguld az idő;
akkor tűnik ez fel leginkább, ha a
múltra tekintünk."

Seneca

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETŐ

I.	Bevezető	1.
II.	A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola, valamint az épületben található Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum története	2.
	1. A gimnázium rövid története a Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum megalapításáig, 1856-ig	3-4.
	2. A szertár és a gimnázium története 1856-tól napjainkig	5-22.
III.	A gimnázium nevesebb természetrajz tanárainak, a szertár őrleinek rövid életrajza	23-25.
IV.	A kisújszállási Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum	26-46.
V.	A szertár anyagának felhasználási lehetőségei a tanulók tudásának bővítése érdekében	47.
	1. A múzeumi anyag felhasználása a tanítási órákon	47.
	2. Kiállítás az iskola folyosóján	48-49.
	3. Szertárismereti vetélkedő szervezése	50-53.
VI.	A szertári anyag fejlesztésének, bővítésének lehetőségei	54.
VII.	Irodalomjegyzék	55-56.
VIII.	Melléklet	57-60.

I. BEVEZETŐ

Gimnáziumi tanulmányaimat a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumban folytattam, itt érettségiztem. Erős kötődés fűz az iskolához és a szertárhoz, melyben sok időt töltöttem el. Különleges hangulata, érdekes és értékes darabjai már ekkor nagy hatással voltak rám.

Mivel a gimnázium lakóhelyemen található, ezért főiskolás éveim alatt is többször volt lehetőségem meglátogatni volt iskolámat és a természetrajzi szertárt. Főiskolásként már más szemmel tekintettem a gyűjteményre, jobban fel tudtam mérni azt, hogy mekkora "kincset" őriz ez a múzeum.

A gyűjtemény az évek során folyamatosan gyarapodott, a szertár változásáról, alakulásáról az iskola könyvtárában őrzött iskolai értesítőkből, évkönyvekből gyűjtöttem az információkat. Szakdolgozatomat ténylegesen gyűjtött, hiteles adatok alapján készítettem. Nemcsak az otthon töltött hétvégék nagy részét töltöttem a szertárban és a könyvtárban, hanem lehetőségem nyílt ennél több időt is erre a célra szentelnem, hiszen egyhónapos vidéki tanítási gyakorlatomat is itt végeztem.

A történeti rész feltárása után számba vettem a gyűjtemény darabjait, amelyre már nagy szükség volt, hiszen utoljára az 1950-es években készült mindenre kiterjedő leltár.

Egyhónapos vidéki tanítási gyakorlatom idején volt lehetőségem tájékozódni a szertári anyag felhasználásának lehetőségeiről, az ilyen jellegű munkákban én is részt vettem.

Juhász Katalinnal, volt biológia tanárnőmmel együtt szerveztünk szertárismereti vetélkedőt, és alakítottuk át az iskola folyosóján a szertári anyagból készült kiállítást, melyet 1996 tavaszán a szertár alapításának 140 éves évfordulója alkalmából állítottak össze.

II. A KISÚJSZÁLLÁSI MÓRICZ ZSIGMOND GIMNÁZIUM ÉS KÖZGAZDASÁGI SZAKKÖZÉPISKOLA, VALAMINT AZ ÉPÜLETBEN TALÁLHATÓ JERMY GUSZTÁV TERMÉSZETRAJZI SZERTÁR ÉS MÚZEUM TÖRTÉNETE

II./1. A Gimnázium rövid története a Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum megalapításáig, 1856-ig

Az iskola nyomon követhető történetének kiindulópontja egybeesik a helység utolsó, végleges "megülésével" 1717-tel. Sokáig a debreceni Kollégiumnak - mint anyaiskolának - kihelyezett intézménye, mint ahogy akkor nevezték, partikulája volt.

A tanítás akkori rendszerében a főhelyet a latin nyelv és a hittan oktatása foglalta el. Még az 1700-as évek végén is a latin, régiségtan, mitológia és a görög nyelven kívül a számtan, geometria, földrajz, magyar, történelem, szépírás csupán pihentetőül, mint melléktárgyak jöttek számításba.

Természetrajzot még hírmondóban sem tanítottak. Bár az 1820-as évek végén "az addig is szokásban volt tanulmányokon kívül" már rendszeresen tanultak földismeretet, majd geographiat, a természetrajzot még ekkor sem említik.

1850. júniusában életbe lépő országos érvényű rendelet (a Thun-féle Organisations Entwurf) egységes működési elveket ír elő a gimnáziumok működéséhez, s így alapjaiban rendíti meg a kisújszállási gimnázium sorsát, amely 1852-ben be is fejezi működését. Szigorú feltételnek bizonyul a rendelkezés gimnáziumok működését szabályzó 6. pontja, amely szerint "az algimnáziumban 4, a teljes gimnáziumban 8 éves tanfolyam lesz, megannyi classissal, amabban 6, emebben 12 rendes tanító szakrendszer szerint tartozván előadni rendes tanulmányokat".

Anyagiak és megfelelő számú tanár hiányában az iskola nem tudja teljesíteni a nyilvánossághoz szükséges feltételeket, és mint magánjellegű 4 osztályos algimnázium kezdte meg működését az 1852/53-as tanévben Nagy László igazgató vezetésével. Előbb három, majd 1854-től négy tanárral.

A város áldozatkész polgárai - a város maga is - erőfeszítéseket tett az iskola érdekében. A diáklétszám is néhány év alatt megduplázódott. 1856-ban az intézet anyagi helyzete lehetővé tette, hogy még két tanszéket állítsanak fel, s így a két tanszékre az egyház megválasztotta Keszi Hajdú Lajost és Jermy Gusztávot.

Ezzel megteremtődik a feltétele a szakrendszerű oktatásnak, "s a tanítás teljesen a rendes mederbe jutott".

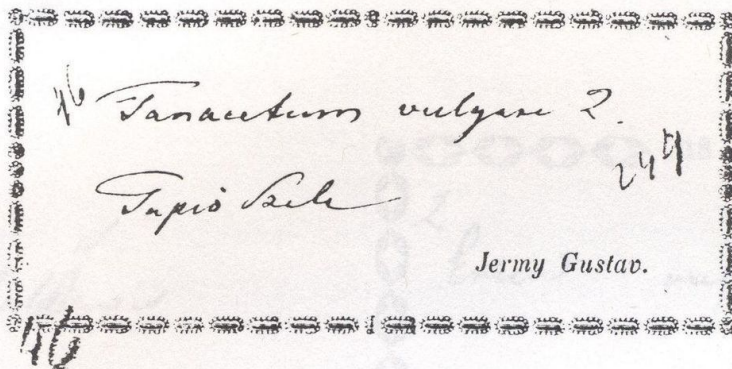
Jermy Gusztáv jelentette a feltételt a természetrajz tanításához. Érkezésével először kerül szaktanár kezébe a természetrajz oktatása. Áldozatos munkával, lankadatlan gyűjtőszeszvedélyével 1856-ban megvetette a ma már muzeális értékű természetrajzi szertár alapjait.

Jermy Gusztáv

2. A szertár és a gimnázium története
1856-tól napjainkig

1856-ban Jermy Gusztáv, a fél Európát bejárt természetrajz tanár munkához látott az iskolában. Megalapította a muzeális értékű természetrajzi szertárt. Gyűjtőútjainak emlékét - mindmáig épségben megmaradt - 52 herbáriumi lap őrzi a szertárban. Jermy valószínűleg több gyűjtőutat is tett. Herbáriumi lapjain találhatóak többek között a következő városnevek, mint Fegyvernek, Tápiószele, Igló, Nagymaros, Kisújszállás.

2 *Lemma trisulca.*

Phisnyrakollás.

2

Jermy G.

Külföldön is járt, és gyűjtőszენvedélye itt sem hagyta nyugodni. Hozott növényeket Bécsből, Veronából, Monte Balikból és a Tátrából.

Carex ^{st. phylla} tenophlla. Wahl.

97. Bécs.

16 *Losula Fosteni D.*

16 288 Verona.

Jermy

34. *Carex baltensis*

Monte Baldo Olaszország

18

2 *Erica vulgaris.*

Tátra. 245

2

Ex herbario Jermy G.

A szertárban összegyűjtött nagyon értékes dolgok nemcsak a szemléltetést szolgálták, hanem muzeális értéként kezelték őket.

85. Kis-uj-szállási muzeum.

Betula triadum.

E. III. 83.

Jermy működése nyomán kerül a szertárba - valószínűleg jó személyes kapcsolatai révén - a szertár néhány kiemelten védett darabja a Magyar Nemzeti Múzeumból:

- Sadler József, a neves orvos és botanikus 125 db-ból álló növénygyűjteménye, amely kiváló állapotban maradt meg;
- Frivaldszky Imre (1799 - 1870) zoológus, a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának igazgatója által gyűjtött kagylóváz gyűjtemény;
- és a Brunswik - Mikets féle csigaváz kollekción.

A Magyar Nemzeti Múzeumtól próbáltam erre vonatkozó hivatalos dokumentumot beszerezni, de sajnos nem tudtak segíteni.

A tanítás minőségére, tartalmára csak következtetni lehet az előbb felsorolt fejlesztő-gyűjtő munkából.

Közben 1858-tól Nagy Lászlót váltva két évig az iskola igazgatója lett.

A gondok viszont egyre tornyosulnak. Továbbra is megoldatlan a gimnázium nyilvánosságának ügye, sőt az egyháztanács ismét az osztályrendszert kívánja visszaállítani.

Kétségtelen, hogy a sok vesződés, bizonytalanság hozzájárul végső elhatározásához: 1863. augusztus 16-án megválnak az intézettől, s az akkor már nyolcosztályos iglói gimnáziumba megy.

A sors különös közjátéka folytán 1863-ban - Jermy távozása évében - egyszeriben megoldódik a nyilvánosság kérdése, mivel a kormányhatóság a korábbi hat tanár helyett elegendőnek tart négy tanárt is hat osztály működésére. A gondok persze ezzel nem sokat enyhülnek.

Jermy Gusztáv távozásával súlyos veszteség érte az iskola természetrajz tanítását. Ugyanis 13 éven keresztül a természetrajz tanítása és a már ekkor értékes szertár szaktanár nélkül marad. Ez idő alatt Koncz Lajos, a kiváló képességű matematika és természettan tanár veszi át a természetrajz tanítását, egyben ellátva a múzeumőr szerepét is.

A kémia tanításának bevezetésére 1875-ben kerül először sor, mivel a "vegytannak nem tanítása az itt tanulásukat bevégezt, s pályájukat tovább folytató ifjaknak nagy hátrányára van..." Egyébként is "tanítása kötelezve lévén". Ezt is Koncz Lajos vállalja heti két órában.

Tarthatatlanná válik a helyzet. Mindenképpen új tanerő bevonása válik égető szükségletté. Mint annyiszor, most is a város társadalma segít, s így a biztosított "segédtanári széket" ötödik tanárként 1876. október 1-jén Pólya Mihály segédtanár elfoglalhatja.

Munkába állítása enyhíti a természetrajztanítás gondját, de a szertár fejlesztésébe hatékonyan nem kapcsolódik be, továbbra is Koncz Lajos maradt a múzeum őre, aki viszont mint természettan szakos inkább a fizikai eszközök beszerzésére helyezi a súlyt. Igazgatósága idején az mint természettani szertár szerepel, az évkönyvben is csupán a fontosabb természettani beszerzések szerepelnek.

Megbízható adat a természetrajz-gyűjteményről az 1875-76-os tanévről maradt fent. Keszi Hajdú Lajos igazgató az alábbi helyzetről ad képet.

1. Természettani szerek összege	118
2. Kitömött emlős állatok fajösszege	4
3. Kitömött madárgyűjtemény fajszám összege	52
4. Rovargyűjtemény fajszám összege	801
5. Puhány gyűjtemény fajszám összege	96
6. Kövületgyűjtemény fajszám összege	119
7. Ásvány- és szilagyűjtemény fajszám összege	542
8. Pénzgyűjtemény	353

A feljegyzésből kiderül, hogy a természettani eszközök mellett tekintélyes mennyiségű, közel 2000 db biológiai preparátum van akkor már a gyűjteményben. Pedig a kimutatás nem teljes. Nem történik említés a már meglévő herbáriumokról (Sadler, Váradi) és a mindenképpen gazdag fajösszeállítású Jermy-hagyatékról.

Győri Lajos igazgató említi először az 1878/79-es tanévben külön a szertár természettani és természetrajzi csoportját.

A következő tanévben jegyzik fel az első jelentősebb, tanulótól származó ajándékot. "Illésy János volt növendékünk jelenleg VIII. osztályú iglói tanuló ajándékával, 67 db ásvánnyal szaporodik a szertár gyűjteménye."

A következő tanévben kerül a szertárba a 121 db növényt tartalmazó, 22 táblából álló Henning-féle gyűjtemény, amely még ma is meglehetősen ép állapotban van.

Különösen szép és érdekes a tengeri algaállománya (vörös-, barna- és zöldmoszatok, Laminária stb.)

Ekkor már igen gazdag a természettajzi tanszerek száma, amely 1076 db állatipreparátumból, 1100 préselt növényből, 638 db ásványból és kőzetből áll. A szertárban kapott helyet a pénzgyűjtemény is.

Ugyanekkor ez évtől kezdve folyamatos beszerzésre "100 Ft adatván az egyháztól évente", mégis hiábavaló az igyekezet "miután e tárgyak jelen évben a gymnasiumban önállóan külön nem tanítattak, így a tanszerek száma nem szaporított".

A bajt csak tetézi, hogy 1886 őszén "Pólya Mihály segédtanár a szoboszlói polgári iskolához rendes tanárnak választván, itteni állásáról lemondott, s helyét az egyháztanács a türkevei segédlelkész Koncz Sándor, mint helyettes-tanárral töltötte be ideiglenesen".

Egy év múlva újra változik a helyzet. Most viszont már előnyösen. Dr. Székely Bendegúz okleveles rendes-tanár, az egykori kolozsvári egyetemi tanársegéd személyében, olyan kiváló nevelőhöz jut intézetünk, aki Jermy Gusztáv 24 évvel korábbi távozása

óta először szól a természetrajz órán a szaktanár szakavatottságával; s szervezi nagy hozzáértéssel a szertár gyarapítását. Jelentős beszerzésekre került sor.

Misem igazolja jobban az előnyös, gyökeres változást, mint a szertárbeszerzés néhány tétele. Sorban ezt olvashatjuk az 1897/98-as évkönyvben; "vétél útján beszereztettek: 1 Reichert-féle összetett mikroszkop, 2. Boncztani eszközök, 3. Borotvafe-nő, 4. Állattöméshez 2 kanál, 2 tömővas, chloroform stb...."

Koncz Lajos még ebben az évben 24 évi szolgálat után átadja a szertár őrségét. A gyűjtemény gyarapodása olyan méreteket ölt, amely csak Jermy idejében lehetett hasonló. Tömeges az ajándékozás is.

Igazgatósága idején - a következő esztendőben - számos bor-szeszes készítménnyel, ásvánnyal, de főleg vázgyűjteménnyel gazdagodik a szertár anyaga. Ekkor kerül hozzánk az embercsontváz is.

Szeptember 9-én még megnyitja az 1889/90-es tanévet, a tanítás menetét azonban csakhamar a tanárkarban történt változás zavarja meg. Szeptember 28-án Dr. Székely Bendeguz igazgatói tanár megvált az intézettől, "kinek helyét a természettan tanításával gymnasiumunk fenntartó testülete rendes szaktanárral pályázat útján sem tölthetvén be, helyettes-tanárnak Kovács Ferenc IV-ed éves hittan hallgatót választotta meg.

A tanév másik nagy vesztesége a szolgálatának 27. évét töltő Koncz Lajos 1890. március 16-án bekövetkezett halála volt. Koncz Lajos 24 évig töltötte be a szertárőr szerepét.

Dr. Székely Bendeguz közel három és félezer darabból álló gyűjteményt hagy az iskolában, amely mint a "természettani, természettan és vegytani szertár együtt egy nagy teremben van!"

Pontos helyét nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy a város jelenlegi piactere helyén állott, 1797-ben épült, szép árkádós épületben volt.

"Az egész gyűjtemény áll:

1. 61 db madárból
2. 901 db rovarból (6 szekrényben)
3. 498 db 103 csoport puhány-csigából
4. 337 db kövületből
5. 682 db ásványkőzetből
6. 10 db csontváz (fejváz és egész csontváz)
8 db száraz készítmény
10 db borszeszkészítmény
7. 734 db (2 csomag) szárított növénygyűjtemény rendezve
8. 125 db növénygyűjtemény rendezve 5 füzetben
9. 113 db növény- és állattani mappa

Ez az utolsó összesített kimutatás, amely a hatosztályos gimnázium időszakából fennmaradt; s amelyet az algimnázium utolsó természetrajz tanára az 1890-ben Bujk Bélával egyidőben érkező Szakács György vesz át három esztendőre.

Ekkorra már az iskola végképp kinőtte önmagát, az épület korszerűtlenné, elavulttá vált.

Kisebb kialakítással még próbálják enyhíteni a bajokat. Átalakítanak néhány termet; új bútorokat vásárolnak. A természet-tan egy külön terembe kerül, elválik a természetrajz gyűjteménytől. Az éremtárat is máshová helyezik.

Változatlanul tart viszont az ajándékozással történő szertár-fejlődés. Mondhatnánk, hogy szinte csak erre korlátozódik, mivel "Részint a helyiségek túlságos zsúfoltsága, részint pedig a tervbe vett építkezés miatt vásárlás útján nem gyarapíttatván az előirányzott összeg egyelőre függően hagyatott."

Az 1891-92. tanév folyamán kerül a gyűjteménybe az emberi törzs machéból, számos emlős és madárpreparátum, s legértékesebbek "Dr. Illéssy János országos allevéltáros 470 db - ásványból álló; és Dr. Nagy János városi főorvos ajándéka a helybeli artézi kút különböző mélységű rétegeiből összeállított gyűjteménye 33 db üvegben és 88 db préselt hasáb alakban."

Ebben az évben készül el 8 Ft-ért az a szekrény, amelyről Móricz is megemlékezik a Forr a bor-ban: "Egy sarokban üvegszekrényben egy csontváz állott..." (ez persze már az új gimnázium épületében)

Szakács György itt-tartózkodása utolsó esztendejében megtorpan a fejlődés. Mindössze "egy darab kanalas gém és egy darab vöcsök vétetett 9 Ft értékben. Ajándékozott: Boleman Béla gyógyszerész úr kőszáli sas tojást".

Minden idegszál, minden erőfeszítés és anyagi erőforrás az új nyolcosztályos, főgimnázium létrehozására irányul.

"A helybeli gimnázium jelenlegi állapotában fenn nem állhat" - mondja ki a határozott állásfoglalását a presbiterium.

Miután a három nagykun város közül Kisújszállás nyeri el a 8 osztályos főgimnázium létesítésének jogát, az egész város roppant fellelkesülve kezd a megvalósításához. Az anyagiak biztosításán túl 12 tanári állásra hirdetnek pályázatot. Az 1893/94-es tanévben érkezik az iskolához Pallagi Gyula, Pruzsinszky Pál, Szeremlei Barna, Zvarinyi Lajos és az előző tanév végén eltávozó Szakács György helyére Bodnár Lajos evangélikus református lelkész, okleveles rendes tanár, aki a természetrajz-földrajzot tanítja és

a természetrajzi szertár őre lesz.

1893. őszén kezdenek az új iskolai épület építéséhez, és szinte hihetetlennek tűnő idő alatt elkészül; 1894. szeptember 14-én "a reggeli istentisztelet után az ifjúság az egyházi és világi urakkal, tanárkarral többezernyi nép kíséretében a főgymnáziumi térre vonul"... - átadják a főgimnáziumot.

A természetrajz - vegytani szertár történetének új korszaka ez, amely az első emelet balszárnyában kap helyet, és mindmáig itt található. Az új természetrajzi objektum hármass tagozódású: van egy előadóterme, maga a szertár és a kettő között helyezkedik el a dolgozó.

Helyiség	hossza	szélessége	magassága	területe
Természetrajzi szertár	12 m	6,4 m	4,5 m	76,8 m ²
Dolgozó	6,4 m	3,8 m	4,5 m	24,3 m ²
Előadó	11, m	6,4 m	4,5 m	71,7 m ²

A szertár anyagának fejlesztése még eddig nem tapasztalt lendületet vesz. Számos magánszemély, de intézmény is adományoz. Minden bizonnyal ebben Bodnár összeköttetései is fontos szerep jut. "Ezen adományok közül nagyobb értéket képviselnek a Magyar Nemzeti Múzeumé 1382 db-ot, 423 Ft 15 kr és Horthy Miklós cs. és kir. sorhajószászlós úré 76 db, 42 Ft 80 Kr összegben. Horthy Miklós - aki Kenderesen lévén a család nyári lakosztálya, tudott a kisújszállásigimnázium gyűjtőtevékenységéről - sorhajószászlós korában gyűjtött adriai korallokat adományozott az iskolának.

"A Magyar Nemzeti Múzeum a fentiekén kívül a tanév vége felé ajándékozott még 82 db lepkét, 159 db bogarat és 2 egyenesszárnyút, összesen 243 db rovarat is..." - olvashatjuk az 1894/95-ös évkönyvben. Bodnár egyáltalán nem bízta a szertárfejlesztést pusztán az adományokra. Tanítványai gyűjtése s a gyűjtött anyag feldolgozása, az órákon képezte a szertárfejlesztés egyéb forrásait. 1897/98. tanévben pl. Móricz Zsigmond akkor VII. osztályos lévén, 6 osztálytársával együtt 1897. május 3-án délután 4-5 óráig rovarok leltározását végezte. Neve a diákadományozók között is szerepel, 180 rovart ad; Nagy Géza, Móricz osztálytársa 420 rovarral, 566 db növényvel (ebből 126 db-ot épségben őriz a szertár) gyarapítja a szertárt.

Xanthium strumarium
Scurra's cimpaly.
Bojtorján a B. Köny.

Nagy Gera
utca 9/111

7/12
Mahonia aquifolium
Tischbeineri mahonia
Nagy Gera
Hest 1895 9/111

Az 1897/98-as tanévben került hozzánk a Zsigmondi Vilmos által vezetett artézi kút fúrásának teljes mintanyaga, mintegy 350 db artézikút rétegminta.

Érdekességként említhető, hogy Bodnár a szertár gyarapítására perselyt helyez el. A '95/96-os tanévben "a szertárgyarapításra kitett perselyben 1 Ft 52 Kr gyűlt össze". Bodnár Lajos 6 évet tölt az iskolában. A dési általános gimnáziumba távozásakor dr. Pallagi Gyula igazgató nagy elismeréssel méltatja az iskola értesítőjében: " lehetetlen elhallgatnunk ama nagy és maradandó érdemét, melyet ő az által szerzett intézetünk iránt, hogy ennek természetrajzi gyűjteményét nagy buzgóságával, ritka szorgalmával és ügyességével valóságosan vidéki múzeum színvonalára emelte..."

Bodnárt Séra István váltja. Kétéves itt tartózkodása alatt szinte teljesen visszaesik a szertári munka. De szerencsére csak rövid időre, mert "Séra István helyettes tanár helyett, ki tőlünk Felső-Lövőre távozott, Dr. Sáringer János okleveles rendes tanár választotta meg a természetrajz-földrajz tanszékére..." az 1901/02. tanévben. A mindent gyűjtő és gyűjtető, preparáltató Bodnár Lajost dr. Sáringer személyében egy merőben más munkastílusú és beállítottságú tanár váltja fel. Ő lesz a természetrajzi szertár őre is. Sokoldalú tanáregyeniség. Dr. Sáringer sokoldalúsága ellenére mégis elsősorban geográfus volt. Ez természetrajzi szertárfejlesztő tevékenységében, de tanári munkájában is megmutatkozott. Elsősorban az ásvány- és kőzettár anyagát gyarapította.

A még bodnári lendület sugallta lelkesedés fokozatosan csökken a természetrajzi anyagok gyűjtésében. Az 1906/7-es év az eddigi idők leggyengébb szertárfejlesztését jelenti. A következő évek sem hoznak sok újat, csak az 1906/7. tanévben a *Pteropus edulis* (repülő kutya), 1907/8-ban a csőrös emlős, 1913/14-ben egy kaméleon. Az ezt követő két évben semmi gyarapodás sem volt.

Az 1915/16. tanévet már Király Pál Zoltán alapvizsgás helyettes tanár kezdi, s veszi át a természetráji szertár gondozását. Mindössze egy tanévet tanít. A természetrájt dr. Koncz Imre városi tisztiorvos képesített középiskolai egészségtan tanár tanítja tovább. A természetráji szertár ór nélkül marad.

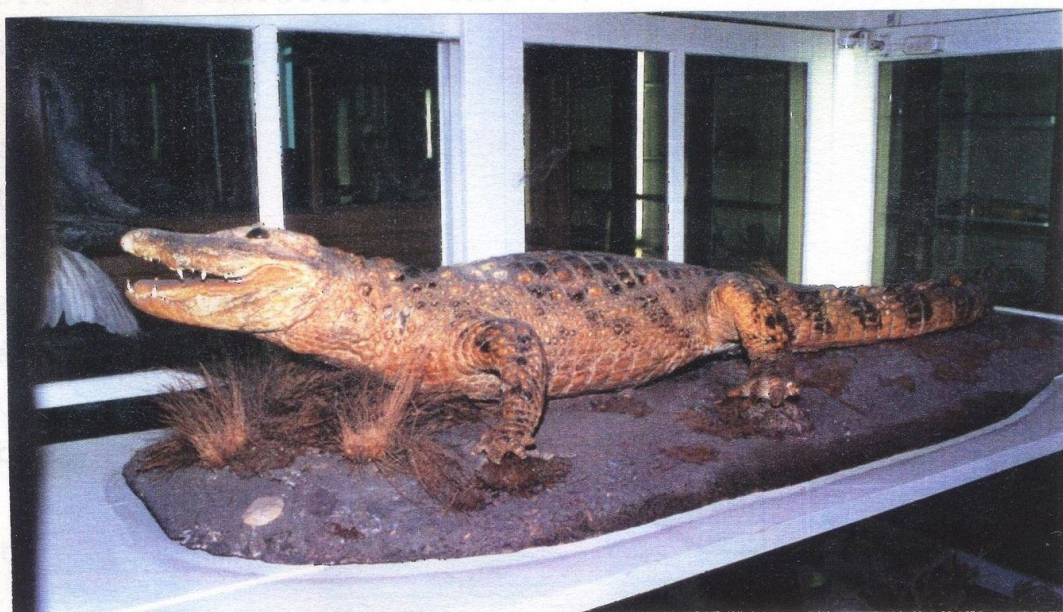
Az új tanévben " ...E. Jakab Géza ny. áll. főgymnásiumi tanárt sikerült megnyerni a természetráji-földrajz tanszék tárgya-

inak ellátására..." Ilyen körülmények között természetesen nem lehet különösebb fejlesztési munkát várni. Még adatot sem találtam e néhány évről. Hogy gazdag a szertár anyaga, az biztos. Ezt bizonyítja az 1917/18-as év egyetlen szertárra vonatkozó adata, ami szerint 13.431 db-ból áll a gyűjtemény.

A gazdátlaná vált, de muzeális értékű gyűjtemény a természetrajzi tanszék az 1918/19-es tanévtől ismét gazdára lelt közel 50 esztendőre az erdélyi származású ifjú ambiciózus természetrajz tanár, Szász Károly személyében.

Ma is őrzött kék ceruzájával írt bejegyzései arról tanúskodnak, hogy első ténykedése a szertár meglévő anyagának számbavétele és a veszteségek kimutatása. Elsőként végzi el a szertár anyagának átfogó rendezését és selejtezését. Ekkor selejtezi ki többek között a hatodik osztályos Móricz Zsigmond által adományozott 180 db rovar. Ezzel egyidőben megkezdí álhatatos szertárfejlesztő munkáját, és új gyűjtő leltárkönyvet nyit. Már az itteni első tanévében 137 darabból álló, zömében vegytani eszközt vásárol a Calderóni cégtől, amellyel a kapcsolata hosszantartó. A beszerzéseket zömében 1950/51-ig ímen biztosítja. Az iskolához ragaszkodó volt diákok, az iskola növendékei és a város társadalmának széles köre számos ajándékkal gazdagítják Szász Károly gyűjtőmunkáját.

1923-ban került ide egy nilusi krokodil, mégpedig a következő módon: Dévaványán volt egy cirkusz, ahol szegény krokodil annak idején a romlott hústól ételmérgezést kapott és elpusztult. Ma éppen vele találja szemközt magát a szertárba belépő látogató.

A második világháborút szerencsére számottevő veszteség nélkül vészelte át a szertár annak ellenére, hogy német és szovjet hadikórház váltotta az épületben egymást. A szovjet hadikórház emlékét őrzik egy Grázban készült mikroszkóppal. 1943-45-ig mindössze a Hötzel féle emberrasszok négy faliképből álló gyűjteménye került a szertárba.

Az inflációs időszak csak apróbb célszerű, de a mindennapi munkához elengedhetetlenül szükséges eszközök és anyagok vásárlását teszi lehetővé.

Az 50-es évek elejétől újra lendületet vesz egy lelkes, tudatosan irányított munka szaktanár, tanítvány, vadőr és preparátor együttműködésével. Fekete László biológia -kémia szakos tanár munkálkodásának eredményeképpen "a biológia és vegytani szertár 1960. május elsején különvált: a kémiai felszereléseket, vegyszereket a kémia szertárban helyeztük el".

Szász Károly szaktanár 45 éves tevékenysége után ereje fogyóban. Igen megritkultak a leltárbejegyzések. 1961/62-ben 5, 1962/63-ban semmi bejegyzés nincs a jegyzetrovatban. Az utolsó öt ajándékozó közül két tanítvány és három tanár neve szerepel:

1. Ari Sándor igazgató
2. Kiss Kálmán tanár
3. Csoma Erzsébet tanár
4. Fehér M. II. osztály
5. Juhász Kálmán I. B.

Az utolsó sajátkezű bejegyzése az 1963/64-es tanévben az IFÉRT-től vásárolt négy szemléltető modell.

Időközben 1962/63-as tanév végén Fekete László eltávozik az iskolából és a következő tanévtől Bozai Józsefné biológia-földrajz szakos tanár kerül a helyére. Így az órák ellátása zavartalanul biztosított, bár az ekkor induló növényvédő gépész szak-középiskolai tagozat jelentős óratöbbletet igényel. Ezen körülmények között szükségessé válik, hogy a szaktárgy tanításában először három szaktanár működjön.

1964. február elsején az iskolához kerül Tóth Albert biológia-földrajz szakos középiskolai tanár, aki átveszi a természetrajzi szertárt. Égető feladata a jellegét veszített nagyértékű szertár azonnali rendezése, és a pusztulástól való megóvása.

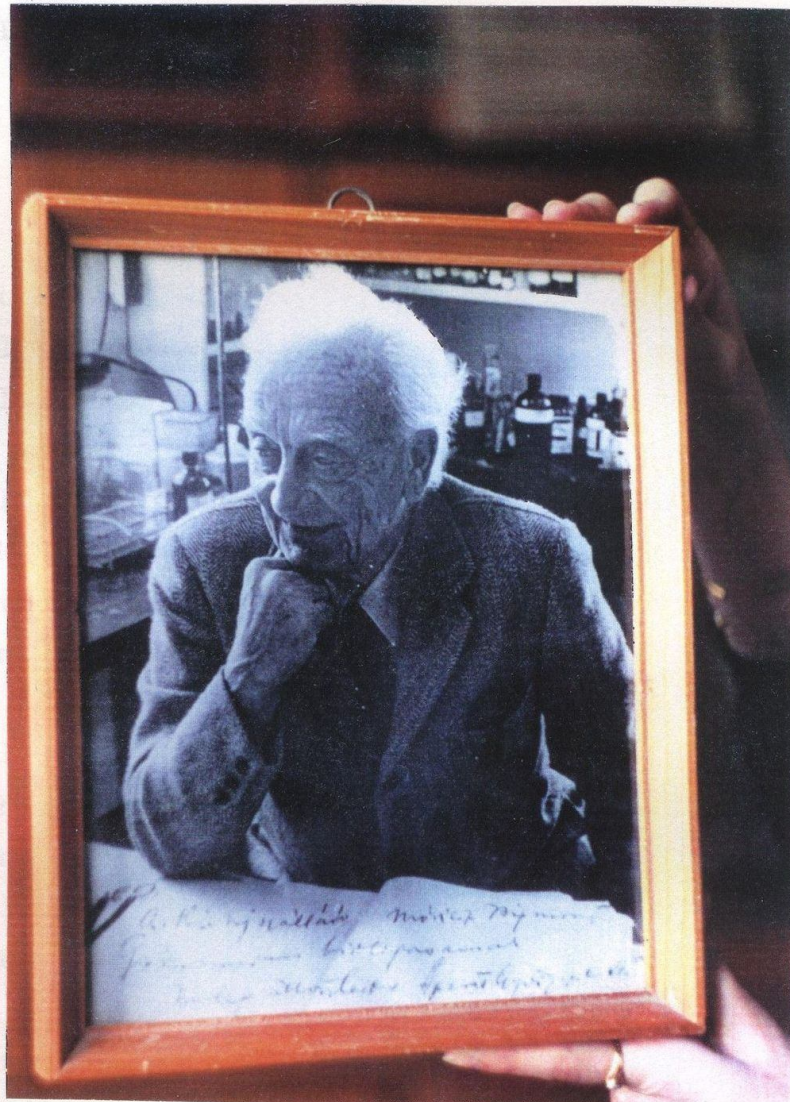
1965. nyarán Dr. Sáska Géza budapesti preparátor több mint három hetes munkájával sikerült megóvni és újra konzerválni az értékes preparátumokat. Ezt követi a szaktanári irányítással bevont tanulók szertárrendező munkája. Az új szemléletű biológia oktatás megköveteli a most már muzeális tárgyak mellé a modern szemléltető anyagok beszerzését.

A növényvédő tagozat kiteljesedésével jelentős felszereléssel gazdagodik, főleg központi támogatásból a tagozat, ennek következménye lesz az 1966-ban kialakított szaklabor és növényvédelmi szertár. A közel 10 évig működő növényvédő szakközépiskola haladásának az 1970/71-es tanévben kifutott osztály vet véget. A növényvédő szertár és szaklabor felszerelése két évvel korábban már a biológiai szertár állományába kerül.

A növényvédő tagozat sok folyadékos és szárazkészítménnyel (kórképek és kárképek) gyarapította a szertár állományát. Ebből az időből őriznek - ma már nem használatos - növényvédő illetve rovarölő szereket.

Olyan jelentős felszerelésekkel gyarapszik ekkor szertárunk, amelyeknek beszerzése a növényvédő tagozat nélkül nem lett volna lehetséges. (Termosztát, két szárító szekrény, analitikai mérleg, meteorológiai felszerelések, kutató mikroszkóp és különféle fény- és sztereó mikroszkópok.)

Az 1970/71. tanévben került legelőször sor biológiai szakosított tantervi osztályok indítására. Dr. Tóth Albert, az 1965/66. tanév óta itt tanító Kovács József és az 1971/72-es tanévben ide kerülő Papp Gyula közös munkájának eredményeképpen jött létre az 1973. februárjában először megrendezett "biológus hónap". Ekkor adják ki első ízben a szertáralapító Jermy Gusztáv emlékére létrehozott díjat, melyet a tanulói öntevékeny bűvárkodás serkentésére és a szertárt támogató munka elismerésére adományozzák. Az emléklakett Papi Lajos kisújszállási szobrászművész alkotása. Ennek keretében az 1974-es tanévben a gyűjteményt "Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum"-má nyilvánították. Ezzel egyidőben újabb lendületet vett az ajándékozás útján történő szertárfejlesztés. Ennek része a kiterjedt levelezés neves tudósokkal, Szent-Györgyi Albert, Sellye János profeszorokkal és az iskolához ma is kötődő tanítványokkal, akik azóta is értékes darabokat juttatnak a szertárnak.

Az utóbbi időben a muzeális állomány gyarapodását elsősorban az új beszerzések napjainkban folyó oktatást szolgáló kellékei képezik.

DR. SÁVINCSEK PÁLOS

1904-1915-ig tanít a királyi állami gimnáziumban. Sokoldalú tanárképzés. 1908/9-ban a Magyar Királyságban a francia nyelvű tanítás, több székfoglalást, tornát, sőt versenyt is tanít. Tehetséges és egy-

III. A GIMNÁZIUM NEVESEBB TERMÉSZETRAJZ TANÁRAINAK,
A SZERTÁR ÓREINEK RÖVID ÉLETRAJZA

JERMY GUSZTÁV

1833. augusztus 30-án született Késmárkon. Iskoláit szülőhelyén, Miskolcon és Eperjesen végezte, majd 1852-54-ig a bécsi egyetemen hallgatta a mennyiségtant és a természetrajzt. Ezt elvégezve két évig Budaméren nevelősködik, majd innen vezet útja a kisújszállási gimnáziumba. Bejárta fél Európát. Gyűjtőútjainak emlékét a szertárban herbáriumi lapok őrzik. 1858-tól két évig a gimnázium igazgatója lett. 1863. augusztus 16-án megválnak az intézettől, s az iglói gimnáziumba megy. Azonban 1980. február 15-én önként lemondván 16 és fél évig viselt tanári állásáról elhagyja az iglói iskolát is. Az Abaúj Megyei Nagybátorban birtokot vett, itt azonban, mint gazdálkodó nem tudott boldogulni, s rövid idő múlva kivándorolt Amerikába. San Antonioban telepedett le, ahol múzeumot alapított. Sorsa további alakulásáról nemsikerült adatot szerezni.

A következő pedagógusoknak csak az iskolában eltöltött éveiről találtam néhány adatot régi iskolai értesítőkből.

BODNÁR LAJOS

1893-1899-ig tölti be a szertárőr szerepét és tanítja a természetrajzt, földrajzt az iskolában. A feljegyzések szerint 13 éves szaktanári gyakorlattal rendelkező agilis, ízig-vérig természetrajztanár. A szertár fejlesztését szívügyének tekinti, ő is gyűjt és tanulóival is gyűjtet. A gyűjtött anyagot a tanítási órákon dolgozták fel. 6 éves itt-tartózkodása után a dési általános gimnáziumba távozik.

DR. SÁRINGER JÁNOS

1901-1915-ig tanít a kisújszállási gimnáziumban. Sokoldalú tanáregyéniség. 1905/6-ban a természetrajzon kívül franciát, később szépírást, tornát, sőt vallást is tanít. Teheti, mert az egy-

kori pannonhalmi bencés tanár református lelkészi vizsgát tesz, s ettől kezdve lelkész-tanárként működik az intézetben. Elsősorban geográfus, aki mint a Balatonfelvidék szülötte, és annak szerelmese, egész életében a földrajzot éreztemagához közelinek. A gimnáziumban töltött évei alatt a kirándulások egész sorát rendezte. "A kirándulás szeptember 26-27. napján alsóbb osztályos növendékeinek részére különösen földrajzi, geológiai és természetrajzi okulás céljából rendezett volt." - olvashatjuk az iskola évkönyvében. Az 1914/15-ös tanév befejezése után Tiszazugramegy, s élete delén, 44 éves korában eltávozik az élők sorából.

SZÁSZ KÁROLY

1892. március 14-én született Erdély távoli csücskében, Papolcon, a Háromszéki havasok lábánál. Középiskoláit szülőfalujától nem messze, a sepsiszentgyörgyi református Mikó Kollégiumban végezte 1902-1910-ig. Tanulmányait ezután a nagyhírű kolozsvári tudományegyetemen folytatja, ahol természetrajz-földrajz és kémia szakos tanári diplomát szerez. Ezután egy évig gyakornok a kolozsvári egyetem ásványtani intézetében, majd 1915. szeptember 1-jén a székelyudvarhelyi református kollégiumba kerül helyettestanárnak. 1918. augusztus 22-én foglalja el helyét a kisújszállási gimnáziumban. Nagy ügybuzgalommal rendezgette a szertár gazdag anyagát, és gyűjtötte és gyűjtette a környék növényeit. Nem a vérbeli botanikus készségével, illetőleg "gyakorlatával" - ezt ő is így írja - hanem: "örömmel látva az alföldi tanulóifjúság érdeklődését, tudniakarását, kérdezősködését a növények iránt az ő tudásvágyuk kielégítésére". Elsőként végzi el a szertári anyag rendezését és selejtezését. A szertári állományról leltárkönyvet készített. Az országos biológus napoknak is állandó résztvevője volt. 1949. szeptemberében Pest, Nógrád, Heves és Szolnok megye szakfelügyeletével bízták meg. Szász tanár úr 1964. október 29-én megbetegedett. Az 1964/65-ös tanév végén az igazgató tanévzáró beszédében így emlékezik: "Ekkor még ugyan reménykedtünk, hogy a megkezdett munkáját hamarosan folytatni fogja. Meg is próbálkozott csakugyan néhány napra még tanítani, de szervezetén eluralkodó betegsége ismét be-

tegályba kényszerítette. Az 50. szolgálati évét töltő kartársunk, aki több mint 46 évet iskolánknál szolgált, betegsége folytán végül is megválni kényszerült a szeretett és becsült munkahelyétől, az iskolától. Hosszú idő alatt tanítványainak ezreit oktatta természettudományos gondolkodásra, s az iskola természetrajzi szertára - annak csaknem minden darabja - az ő lassú és tevékeny tanári munkájának emlékét őrzi. Emlékezetből kell szólni, mivel 1965. február 6-án bekövetkezett halála végleges elválást jelentett tőle. A mindannyiunk által tisztelt és szeretett Károly bácsit február 8-án kísértük el utolsó útjára."

KONCZ LAJOS

1863-1890-ig tanított a gimnáziumban. A matematika és természettan szakos tanár szaktanár hiányában természetrajzot is tanított, illetve ő látta el a múzeumőr szerepét is. 1875-ben került először sor a kémiai tanításának bevezetésére. A kémia tanítását is ő vállalja heti két órában. Természetrajzot 1876-ig tanított, de a múzeumőr ez év után is ő maradt. 1890. március 16-án hunyt el 27 éves szolgálat után.

PÓLYA MIHÁLY

1876-ban érkezik a gimnáziumba. Átveszi Koncz Lajostól a természetrajz tanítását, de a szertár fejlesztésében nem vesz részt. 10 évet tölt az intézetnél, 1886 őszén a szoboszlói polgári iskolába távozik.

DR. SZÉKELY BENDEGUZ

1887-ben jön az iskolába, előtte a kolozsvári egyetemen dolgozott tanársegédként. Természetrajz - földrajz szakos tanár. Munkálkodása révén a szertári anyag nagy mértékben gyarapodik. Koncz Lajostól átveszi a szertárőr szerepét. Az 1888/89-es tanévben ő a gimnázium igazgatója. 1890. szeptember 28-án megválnak az intézettől, közel 3 és félezer db-ból álló gyűjteményt maga után hagyva.

IV. A KISÚJSZÁLLÁSI JERMY GUSZTÁV
TERMÉSZETRAJZI SZERTÁR ÉS MÚZEUM

Ha valaki a 4-es főútvonalon haladva Kisújszálláson jár, érdemes megállnia egy kis időre ebben a nagykunsági városban. Igen szép és érdekes élményekben lehet része a kedves látogatónak, ha a járműben elgémberedett végtagjainak kinyújtóztatását összeköti a Móricz Zsigmond Gimnázium és Közgazdasági Szakiskola természetrajzi szertárának megtekintésével.

A szertár a gimnázium épületének első emeletén található. A szertár helyiségébe a dolgozón keresztül léphet be a kedves látogató.

A múzeumban megtekinthető kőzetek, ásványok, kövületek, preparált madarak, emlősök, vizes készítmények stb. tárlókban, nagy üvegajtós szekrényekben láthatók. Minden szekrény világítása fénycsövekkel megoldott, melyek külön-külön is üzemeltethetők.

Kezdjük szertárlátogató sétánkat közvetlenül a bejárat mellett balra és jobbra található két ásványokat tartalmazó tárló megtekintésével. Ezután a bejárattól jobbra haladva az első és a második üvegajtós szekrényben szintén ásványokat és kőzeteket láthatunk. A szertár összesen 783 db ásványt és 521 db kőzetet őriz. Tárlóban kiállítva 133 db ásvány van.

A két üvegajtós szekrényben 286 db ásvány és 317 db kőzet van elhelyezve. A többi fiókokban található.

A kiállított ásványok:

Kvarc	Kromit	Magnetit	Kalcit
Topáz	Muszkovit	Földpátok	Piromorfit
Azbeszt	Kalkopirit	Kén	Pirit
Kassziterit	Szfalerit	Albit	Galenit
Lepidolit	Gipsz	Argentit	Labradorit
Opál	Amfibolit	Cölesztin	Aragonit
Azurit	Ametiszt	Malachit	Cirkon
Auripigment	Almanchin	Rodokrozit	Sziderit
Kősó	Molibdenit	Goethit	Fluorit
Szerpentinit	Krizotil	Mezolit	Arzenopirit
Stefanit	Dezmin	Hipersztén	Smaltin
Grafit	stb.		

A kiállított kőzetek:

Gránit	Riolittufa	Gránátos csillámpala
Diorit	Andezittufa	Gneisz
Szienit	Bazalttufa	Márvány
Gabbró	Kavics	Szarukő
Essexit	Breccsa	Gránitporfir
Konglomerát	Kvarctellér	Homokkő
Riolit	Agyag	Obszidián
Kaolin	Perlit	Mészkö
Horzsakő	Dolomit	Szurokkő
Márga	Andezit	Diatomaföld
Bazalt	Lignit	Diabáz
Feketekőszén		

Az ásványok az élettelen világ legszebb csodái. Színük, fényük, alakjuk és méretük oly változatos, hogy megérthetjük az egyszerű bányász kijelentését: az ásványok a "bányák virágai". Mint ahogy a virágokat rendszerezük, csoportosítani kell az ásványokat is. A tárlókban és szekrényekben megtekinthető ásványok is csoportosítva vannak, mégpedig kémiai összetételük szerint. A kőzetek csoportosítása kialakulásuk alapján történik.

A 3. szekrényben kaptak helyet a kövületek, mint pl.

Kövülttengeri sün

Kövült Ammonitesz

Kövült fésűkagyló

Nummuliteszek

Levéllenyomatok,

az ártézi kutak fúrési mintaanyagai és a 251 db-ból álló kagylóváz gyűjtemény:

Noé bárkája - *Arca noae*

Nagy mandulakagyló - *Glycymeris glycymeris*

Ehető kékkagyló - *Mytilus edulis*

Nagy sonkakagyló - *Pinna rudis*

Nagy fésűkagyló - *Pecten maximus*

Csíkos fésűkagyló - *Aequipecten opercularis*

Izlandi fésűkagyló - *Chlamys islandica*

Csengőkagyló - *Anomia ephippium*

Barna törpekagyló - *Astarte castanea*

Ehető szívka - *Cerastoderma edule*

Eperkagyló - *Fragum unedo*

Szúrós szívka - *Acanthocardia echinata*

Közönséges vájókagyló - *Macra corallina*

Nagy palloskagyló - *Ensis siliqua*

Kerek vénuszkagyló - *Dosinia anus*

Kis vénuszkagyló - *Chamelea gallina*

Göngykagyló - *Unio margaritifera*

Nagy diókagyló - *Panopea glycymeris*

Barázdás diókagyló - *Nuculata sulcata*

Hippopus maculatus

Borsókagyló - *Pisidium cinereum*

Vándorkagyló - *Dreissena polymorpha*

Folyami kagyló - *Unio tumidus*

Tompa folyami kagyló - *Unio crassus bosniensis*

Közönséges festőkagyló - *Unio pictorum*

Tavikagyló - *Anodonta cygnea*

Pörölykagyló - *Malleus malleus*

Fövénykagyló - *Sanguinolaria nuttalli*

A következő szekrényben tekintheti meg a látogató a csigaváz kollekciót, mely 413 db-ból áll:

- 1. Tonnacsiga - *Imparietula tridens*
- 2. Bábcsgiga - *Pupilla muscorum*
- 3. Sima csiga - *Vallonia pulchella*
- 4. Éticsiga - *Helix pomatia*
- 5. Ligeti csiga - *Cepaea nemoralis*
- 6. Kerti csiga - *Cepaea hortensis*
- 7. Pannon csiga - *Cepaea vindobonensis*
- 8. Kórócsiga - *Helicella obvia*
- 9. Márványozott csiga - *Arianta arbustorum*
- 10. Redős csiga - *Laciniaria plicata*
- 11. Zebracsiga - *Zebrina detrita*
- 12. Vésett orsócsiga - *Clausilia dubia*
- 13. Átlátszó csiga - *Oxychilus glaber*
- 14. Fiallócsiga - *Viviparus viviparus*
- 15. Vízicsiga - *Bithynia tentaculata*
- 16. Kerékszájú csiga - *Valvata piscinalis*

Sapkacsiga - *Ancylus fluviatilis*
Pusztai csiga - *Helicella hungarica*
Hordócsiga - *Orcula dolium*
Mocsári csiga - *Limnaea stagnalis*
Májmételycsiga - *Galba truncatula*
Tányércsiga - *Planorbarius corneus*
Sokfogú csiga - *Abida frumentum*
Kristálycsiga - *Vitrea cristallina*
Pettyes csiga - *Fagotia esperi*
Bödöncsiga - *Theodoxus transversalis*
Fekete csiga - *Theodoxus praevoztianus*
Rajzos csiga - *Theodoxus danubialis*
Berki csiga - *Fruticicola fruticum*
Borostyáncsiga - *Succinea putris*
Sapkacsiga - *Ancylus fluviatilis*
Folyamcsiga - *Fagotia acicularis*
Éles csiga - *Planorbis planorbis*
Rácsos csiga - *Gyraulus albus*
Magyar fiállócsiga - *Viviparus hungaricus*
Hólyagcsiga - *Physa fontinalis*
Karcsú csiga - *Galba palustris*
Közönséges tornyoscsiga - *Turritella communis*
Öblöcsiga - *Rapana venosa valenssiennes*
Közönséges kürtcsiga - *Buccinum undatum*
Oliva opiscopalis
Ágas szárnyascsiga - *Strombus ramosus*
Tüskés bíborcsiga - *Bolinus brandaris*
Bittium reticulatum
Bordás kürtcsiga - *Siphonalia trochulus*
Barbadoszi sapkacsiga - *Fissurella barbadensis*
Swainson volutája - *Alcithoe swainsoni*
Pelikánlábcsiga - *Aporrhais pespelecani*
Tigriskauri - *Cypraea tigris*
Pápakorona - *Mitra mitra*
Óriás sisakcsiga - *Cassis cornuta*
Márványos voluta - *Cymbiolista hunteri*

- Sávos Bíborcsiga - *Hexaplex trunculus*
Kúpcsgiga - *Conus* sp.
Karcsú agyarcsiga - *Antalis longitrorsum*
Kockás örvénycsiga - *Monodonta turbinata*
Fülcsiga - *Haliotis tuberculata*
Szemcsés varangycsiga - *Bursa granularis*
Lyukas sapkacsiga - *Diodora listeri*
Lapos csillagcsiga - *Guildfordia triumphans*
Közönséges particsiga - *Littorina littorea*
Közönséges toronycsiga - *Turritella communis*
Közönséges dárdacsiga - *Cerithium vulgatum*
Közönséges tutajcsiga - *Janthina janthina*
Kakascsiga - *Strombus gallus*
Közönséges ujjcsiga - *Lambis lambis*
Csőröscsiga - *Tibia* sp.
Márványos fúrócsiga - *Natica maculata*
Kis fúrócsiga - *Euspira poliana*
Tüskés sisakcsiga - *Galeodea echinophora*
Varsacsiga - *Nassarius* sp.
Európai agyarcsiga - *Antalis dentalis*
Bordás sisakcsiga - *Phalium saburon*
Lemezes korallcsiga - *Coralliophila meyendorffii*
Pörgettyűcsiga - *Trochus* sp.

Ebben a szekrényben kapott helyet az egyetlen lábasfejű külső váz, a Nautilus - Nautilus pompilius külső váza.

Ebben a szekrényben látható még a 122 db-ból álló rovargyűjtemény:

- Négyfoltos sutabogár - *Hister quad rinotatus*
- Óriásnünüke - *Meloe cicatricosus*
- Vetési pattanóbogár - *Agriotis lineatum*
- Közönséges fülbemászó - *Forficula auricularia*
- Lótücsök - *Gryllotalpa gryllotalpa*
- Sároshátú gyászbogár - *Opatrum sabulosum*
- Kék nünüke - *Meloe violaceus*
- Lovagbodobács - *Spilostethus equestris*
- Konyhai csótány - *Blatta orientalis*
- Vetésfehérítő bogár - *Lema melanopus*
- Lucernabogár - *Phytodecta fornicata*
- Kis hőscincér - *Cerambyx scopolii*
- Kétsávós gyalogcincér - *Dorcadiön pedestre*
- Nyolcsávós gyalogcincér - *Dorcadiön scopolii*
- Kétpettyes katicabogár - *Adalia bipunctata*
- Fekete gyalogcincér - *Dorcadiön aethiops*
- Lisztes répabarkó - *Cleonus punctiventris*
- Hamvas vincellérbogár - *Oxyorrhinus ligustici*
- Aranyos rózsabogár - *Cetonia aurata*
- Tavaszi ganéjtúró - *Geotrupes vernalis*
- Közönséges óriáscsíbor - *Hydrous piceus*
- Vörhenyes cserebogár - *Rhizotrogus equinoctialis*
- Hétpettyes katicabogár - *Coccinella septempunctata*
- Gabona futrinka - *Zabrus tenebroides*
- Imádkozó sáska - *Mantis religiosa*
- Bőrfutrinka - *Carabus coriaceus*
- Gyászscincér - *Morimus funereus*
- Erdei tücsök - *Nemobius sylvestris*
- Szarvasbogár - *Lucanus cervus*
- Nagy szentjánosbogár - *Lampyris noctiluca*
- Nagy nyárlevelész - *Melasoma populi*
- Közönséges víziskorpió - *Nepa cinerea*
- Sávós répabarkó - *Cleonus fasciatus*

Májusi cserebogár - *Melolontha melolontha*
Aranyszemű fátyolka - *Chrysopa chrysops*
Havasi cincér - *Rosalia alpina*
Közönséges karimáspoloska - *Mesocerus marginatus*
Zöld lombszöcske - *Tettigonia viridissima*
Szerecsenpoloska - *Eurygaster maura*
Bencepoloska - *Rhaphigaster nebulosa*
Verőköltő poloska - *Pyrrhocoris apterus*
Bogyómászó poloska - *Dolycoris baccarum*
Földi poszméh - *Bombus terrestris*
Közönséges herelég - *Eristalis tenax*
Kövi poszméh - *Bombus lapidarius*
Kék fadongó - *Xylocopa violacea*
Házi méh - *Apis mellifera*
Bundás pihelég - *Volucella bombylans*
Francia darázs - *Polistes gallicus*
Házi légy - *Musca domestica*
Nappali pávaszem - *Inachis io*
Galagonyalepke - *Aporia crataegi*
Repcelepke - *Artogeia napi*
Hajnalpirlepke - *Anthocaris cardumines*
Répalepke - *Artogeia rapae*
Káposztalepke - *Pieris brassicae*
Rezedalepke - *Pontia daplidice*
C-betűs lepke - *Polygona c-album*
Atalanta - lepke - *Vanessa atalanta*
Gyászlepke - *Euvanessa antiopa*
Fecskafarkú lepke - *Papilio machaon*
Citromlepke - *Gonepteryx rhamni*
Ruhamoly - *Tineola bisselliella*
Gamma - bagolylepke - *Autographa gamma*
Kis téliaraszló - *Operophtera brumata*
Köszméte - araszoló - *Abraxas grossulariata*
Esti pávaszem - *Smerinthus ocellatus*
Kardfarkú lepke - *Iphiclidides podalirius*
Sakktáblalepke - *Melanargia galathea*
Óriás - szitakötő - *Anax imperator*

Sebes acsa - *Aeschna cyanea*

Közönséges acsa - *Libellula depressa*

Kisasszony szitakötő - *Calopteryx virgo*

Gyakori légivadász - *Agrion pulchellum*

Ezen kívül ebben a szekrényben tekinthető meg néhány a tuskésbőrűek törzsébe tartozó tengeri sün, tengeri csillag és tengeri kígyókarú.

Az 5. szekrényben állati koponyák, mint pl. vadmacska (*Felis silvestris*), ló (*Equus caballus*), szarvasmarha (*Bos taurus*), vaddisznó (*Sus scrofa*) és néhány majomkoponya, illetve agganccsok, mint pl. 2 őz (*Cervus capreolus*) és 4 dámszarvas (*Dama dama* 1944) agganca található. Itt kaptak még helyet egy újkaledóniai vadkan (*Sus scrofa*) agyari, amelyeket Horthy Miklós adományozott a szertárnak, illetve egy ló (*Equus caballus*) metsző- és zápfogai, őselefánt vagy mammut (*Elephas primigenius*) zápfogai, ősvíziló metszőfogai és itt látható egy bálnasziladarab.

A 6. szekrény néprajzi értékeket őriz, melyek egy része Peruból származik, másik része Afrikai eredetű: vas lándzsa, tőkédények - afrikai törzsi művészet, zsugorított emberfej (utánzat). Illetve itt tekinthető meg néhány emberkoponya és emberi csont, melyek Kisújszállás középkori temetőjéből kerültek elő.

Láthatók még régészeti leletek:

cserepek Mezopotámiából (sumér)

kőeszköz Mezopotámiából

újkőkori cserepek (6-7 ezer évesek)

bronz öntőminta (bronzkor)

csiszolt véső (újkor, Magyarország)

lándzsahegyek (újkor, Magyarország)

Bp. Pfeiffer Ferdinánd 1862.

Lambrecht Kálmán: Az Ósáber előései (Az Ósáber)

Bp. Dante kiadás 1977.

Prof. Dr. Ernst Hofmann: Die Gross- & Schmetzerlinge Europas.

Stuttgart 1894.

A 7. szekrényben lettek elhelyezve a növénygyűjtemények, így pl. Jermy Gusztáv herbáriumi lapjai és a Henning-féle gyűjtemény. Ezen nevesebb gyűjtemények mellett megtekinthetők az iskola tanárai és tanulói által gyűjtött és megszáritott növények felhasználásával készített herbáriumi lapok.

A 8. szekrényben láthatja a látogató a Reichert-féle mikroszkópot és régi, de gyönyörű természettudományos könyveket, mint pl.

Brehm - Méhely : Az állatok világa 1 - 10 kötet

Bp. Légrády Testvérek 1902.

Abafi - Aigner : Magyarország lepkéi

Bp. Természettudományi Könyvkiadó - vállalat 1907.

Dr. Schubert G. Henrik : Az emlősök természetrajza képekben

Bp. Pfeifer Ferdinánd 1882.

Dr. Schubert G. Henrik : A növények természetrajza képekben

Bp. Pfeifer Ferdinánd 1882.

Lambrecht Kálmán : Az ősember elődei (Az őszállatok)

Bp. Dante kiadás 1927.

Professor Ernst Hofmann: Die Gross - Schmetterlinge Europas

Stuttgart 1894.

Wagner János: Magyarország virágos növényei

Bp. Természettudományi Könyvkiadó - vállalat 1904.

Rengeteg szakkönyv található a dolgozó helyiségében is, régebbiek, újabbak egyaránt.

Ez a szekrény őrzi a Szász Károly által vezetett leltárkönyveket.

A 9. szekrényben folyadékos készítmények lettek elhelyezve:

Kecskebéka - *Rana esculenta* (boncolva) 1953.

Emlős szív

Házi tyúk - *Gallus domesticus* bélcsatornája

Pulykaembrió fejlődése

Gerincesek - *Vertebrata* tüdeje

Dévérkeszeg - *Abramis brama*

Naphal - *Lepomis gibbosus*

Szivárványos ökle - *Rhodeus sericeus*

Ponty - *Cyprinus carpio*

Fogassüllő - *Lucioperca lucioperca*

Elektromos rája - *Torpedo ocellata*

Kecsege - *Acipenser ruthenus*

Tavikagyló - *Anodonta cygnea*

Nyelvhal - *Solea nasuta*

Vízisikló - *Natrix natrix*

Róka embryo - *Vulpes vulpes* 1953.

Zsákállat - *Phallusia mamillata*

Fűrészes palamon - *Palaemon adspersus*

Tarajos gőte - *Triturus cristatus*

Selymes durbincs - *Acerina schraetzer*

Tüskésfarkú gyík - *Uromastix aegypticus* India

Egér - *Mus musculus* embrió
Szaruszivacs - *Euspongia* sp.
Virágállat - *Actinia equina*
Tavi szivacs - *Spongilla lacustris*
Fekete tengeri sün - *Arbacia lixula*
Tengeri uborka - *Cucumaria Planci*
Orvosi pióca - *Hirudo medicinalis*
Tengeri zöldmoszat - *Codium* sp.
Lóbélgiliszta - *Ascaris lumbricoides*
Sertésbélgiliszta - *Ascaris sum*
40 napos humán embrió
Éti csiga - *Helix pamatia*
Csikóhal - *Hyppocampus hyppocampus*
Tengeri kagyló - *Ostrea edulis*
Gerincesek agytípusai
Gerincesek szívtípusai
Görög teknős - *Testudo grecca*
Róka vese
Kétéltűek egyedfejlődése
Tüdő szőrféreg
Szargasszum moszat
Márna - *Barbus barbus*
Egér fejlődése
valamint az oktatást segítő modern szemléltető eszközök:
Az ember bőre
Kérődző gyomor részei
Vízisikló váza
Emberi szem, fül, agy, tüdő, fej keresztmetszet
Emberi felsőtest kisedhető belső szervekkel
Megtermékenyített petesejt fejlődése
Virágos növény (szétszedhető)
Termő
Növényi sejt
Rovarok rágó szájszerve (szétszedhető)

A 10. szekrény a közel 10 évig működő növényvédő gépész szak-
középiskolai tagozat emlékét őrzi.

Egoly v. pártucgomba - *Agaricus pantherinus*

Ebben a szekrényben látható az 50-féle magot tartalmazó gyom-
mag-gyűjtemény, mezőgazdasági növények magjait őrző 2 doboz,
melyekben egyenként 54 db szántóföldi vetemény magja és 20 db
kerti vetemény magja található, több tabló:

Amerikai fehér szövőlepke - *Hypantia cunea* fejlődése

Selyemhernyó - *Bombyx mori* fejlődése és gubójának felhasználása

Egy- kétszikű növény közötti különbség

A kender feldolgozása

A napraforgó feldolgozása

A gyapot feldolgozása .

különféle faszemek hossz- és keresztmetszetei politúrozva:

Vörös fenyő - *Larix decidua*

Cseresznye - *Prunus cerassus*

Fehér nyár - *Populus alba*

Nyír - *Betula alba*

tobozgyűjtemény és folyadékos készítményű kór- és kárképek. A
szekrény középső polcán kapott helyet a tojás- és fészekgyűj-
temény:

Sárgarigó - *Oriolus oriolus*

Lármás búbic - *Vanellus cristatus* 1895/96.

Házi egér - *Mus musculus* 1898/99.

Tengelic - *Carduelis carduelis*

Függőcinege - *Remiz pendulinus*

Búbic - *Vanellus vanellus*

A fészekgyűjtemény alatti polcon gombákat tekinthet meg a lá-
togató. Vannak szárított gombák, illetve szemléltetés céljára
műanyagból készített gombák:

Hánytató galambgomba - *Russula emetica*

Ördög-gomba - *Scleroderma vulgare*

Szemtelen szömörcsög - *Phallus impudicus*

Szarvasgomba - *Tuber cibarium*

Redő gomba - *Helvella esculenta*

Palánka gomba - *Clavaria flava*

Fagomba - *Lentinus sp.*

Kerti csiperke - *Agaricus campestris*

Közönséges kucsmagomba - *Morchella esculenta*

Szarvasnyelv - *Hydnum imbricatum*

Bagoly v. párducgoma - *Agaricus pantherinus*

Légyölő galóca - *Amanita muscaria*

Könnyező fagomba - *Merulius lacrimans*

Gyújtó tapló - *Polyporus fomentarius* 1896/97.

A következő tárlóban a látogatók preparált emlősöket csodálhatnak meg:

(A zárójelben a preparátumon olvasható név áll.)

Repülő kutya - *Pteropus edulis* 1906.

Nyuszt - *Martes martes* (*Mustela martes*)

Alvó pele - *Myoxus glis*

Görény - *Mustela putorius* 1893/94.

Házi patkány - *Rattus rattus* (*Mus rattus*)

Vándorpatkány - *Rattus norvegicus* (*Mus decumanus*) 1894/95.

Kacsacsőrű emlős - *Ornithorhynchus anatinus*

Vidra - *Lutra lutra* (*Lutra vulgaris*)
Közönséges sün - *Erinaceus europaeus*
Vakondok - *Talpa europaea*
2 Hosszúfülű denevér - *Plecotus auritus*
Közönséges denevér - *Myotis myotis*
Hódpatkány v. nutria - *Myocastor corypus*
Közönséges mókus - *Sciurus vulgaris*
Amerikai mókus - *Sciurus carolinensis*
Földikutya - *Spalax leucodon hungaricus*
Pézsmapocok - *Ondathra zibethica* (*Fiber zibethicus*)
Jávai kancsil - *Tragulus javanicus*.

A sarokban egy kis üvegszekrényben található az embercsontváz, melyről Móricz is megemlékezik a Forr a bor című művében.

A szertár közepén két hatalmas szekrény áll, melyeknek mind a négy oldala üvegből készült, így a bennük látható gyűjtemény minden oldalról szemügyre vehető. Az egyikben 88 db kitömött madár látható:

Királyka - *Regulus regulus* (*Regulus cristatus*)
Vörös vércse - *Falco tinnunculus*
Kék vércse - *Falco vespertinus*
Hantmadár - *Oenanthe oenanthe* (*Saxicola oenanthe*)
Barnabegy - *Saxicola rubetor*
Léprigó - *Turdus viscivorus*
Zöldike - *Chloris chloris* (*Fringilla chloris*)
Poszáta fülemüle - *Sylvia rufa*
Nagy tarkaharkály - *Dendrocopos major* (*Picus major*)
Tövisszúró gébics - *Lanius collurio*
Énekes hattyú - *Cygnus cygnus* 1912.
Közönséges gém - *Ardea vulgaris*
Fehér gólya - *Ciconia ciconia* (*Ciconia alba*)
Nemes kócsag - *Egretta alba*
Siketfajd - *Tetrao urogallus*

Vízpipiska - *Aythya aquatica*

Félgébics - *Lanius minor*

Méregpócska - *Alcedo cyanea*

Ukacs - *Corvus monedula* 1893.

Zöld harkály - *Picus viridis* 1893.

Szajkó - *Carrulus glandarius*

Fekete rigó - *Turdus merula*

Citromsármány - *Emberiza citrinella*

Meggyvágó - *Coccothraustes coccothraustes* (*Coccothraustes vulgaris*) 1939.

Közönséges fürj - *Coturnix coturnix*

Fali fecske - *Cypselus murarius*

Seregély - *Sturnus vulgaris*

Vízi pipiske - *Anthus aquaticus*

Kis őrgébics - *Lanius minor*

Mezei pacsirta - *Alauda arvensis*

Csóka - *Corvus monedula* 1893.

Zöld harkály - *Picus viridis* 1893.

Szajkó - *Garrulus glandarius*

Kanalas gém - Platalea leucorodia

Túzok - Otis tarda 1894.

Reznek tűzok - Otis tetrix

Közönséges daru - Grus grus (Grus cinerea) 1897.

Bakcsó - Nycticorax nycticorax 1955.

Vetési varjú - Corvus frugilegus

Tőkés réce - Anas platyrhynchos

Égi gém - Ardea nycticorax (Sterna fluviatilis)

Dobos gém - Ardea stellaris

Vöröslábú vércse - Falco rufipes

Barna kánya - Milvus migrans

Szerecsendió - Larus melanocephalus

Árnyvilló - Charadrius apricarius (Pluvialis apricaria)

Vetési lúd - *Anser fabalis* (*Anser segetum*)
Székicsér - *Glareola pratincola*
Gatyásölyv - *Buteo lagopus*
Háng bagoly - *Stix flammus*
Vándorsólyom - *Falco peregrinus*
Törpe sólyom - *Falco azsalon*
Lármás sas - *Aquila nazvion*
Erdei fülesbagoly - *Asio otus*
Fülemüle - *Luscinia megarhyncha*
Csörgő réce - *Anas crecca*
Törpegém - *Ixobrychus minutus*
Parlagi sas - *Aquila heliaca*
Lappantyú - *Caprimulgus europaeus*
Csuszka - *Sitta europaea*
Fácán - *Phasianus colchicus*
Nyírfajd - *Lyrurus tetrix* (*Tetrao tetrix*)
Nagy góly - *Mumenius arquadus*
Jégmadár - *Alcedo atthis ispida*
Szarka - *Pica pica*
Fekete harkály - *Dryocopus martius pinetorum* (*Picus martius*)
Csonttollú madár - *Bombycilla garrulus*
Vízicsibe - *Porzana porzana* (*Gallinula porzana*)
Erdei szalonka - *Scolopax rusticola*
Gyepi szalonka - *Scolopax gallinula*
Vízityúk - *Gallinula chloropus*
Közönséges haris - *Crex crex*
Fekete szárcsa - *Fulica atra*
Kakukk - *Cuculus canorus*
Póling - *Numenius arquatus*
Kabasólyom - *Falco subbuteo*
Kék galamb - *Columba oenas*
Küszvágó csér - *Sterna hirundo* (*Sterna fluviatilis*)
Búbos vöcsök - *Podiceps cristatus*
Sarka búvár - *Gavia arctica*
Ezüstsirály - *Larus argentatus*
Szerecsensirály - *Larus melanocephalus*
Aranylile - *Charadrius apricarius* (*Pluvialis apricaria*)

Alka - Alca torda
Gyászhalászcser - Sterna vizudo
Egerészölyv - Buteo buteo
Holló - Corvus corax

A másik szekrény alsó részében található a 62 db-ból álló korallgyűjtemény, így:

Galoxea fascicularis (Singapore 1894/95.)
Fungia actiniformis (Singapore 1894/95.)
Orgonakorall
Madrepora prolifera (Hayti 1894/95.)
Fungia dentata (Singapore 1894/95.)
Dendrophyllia ramea (Földközi-tenger 1894/95.)
Leioparhes glaberrima
Gerardia Lamarcki
Ctenocella pectinata (Singapore 1894/95.)
Pocillopora verrucosa

A szekrény felső részében pedig az ételmérgezéstől elpusztult nílusi krokodil (*Crocodylus niloticus*) tekinthető meg.

A Jermy Gusztáv természetrajzi szertár és múzeum néhány darabja a biológiai előadótermet díszíti:

Holló - Corvus corax
Kaméleon - Chamaeleon vulgaris
Egerészölyv - Buteo buteo
Parlagi sas - Aquila heliaca

Madárcsontváz

Halcsontváz

Préselt, szárított levélgyűjtemény

Termésgyűjtemény

V. A SZERTÁR ANYAGÁNAK FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI A TANULÓK TUDÁSÁNAK BŐVÍTÉSE ÉRDEKÉBEN

1. A múzeumi anyag felhasználása a tanítási órákon

A szertárba nem túl gyakran juthatnak be a gyerekek, mert ha nincs ott pedagógus, akkor a szertár védelme érdekében az ajtót zárva találják. Ezért a biológiát és földrajzot tanító pedagógusok feladata, hogy a tanítási órán minél több múzeumi anyagot megismertessenek a tanulókkal. Erre azonban nem nyílik mód mindig, hiszen van olyan tananyagrészt, amely elsajátításának megkönnyítéséhez a szertárban nem található szemléltető anyag.

Biológia órákon elsősorban a rendszertan tanulása során ismerkedhetnek meg a tanulók a szertár értékes darabjaival, korallokkal, puhatestű vázakkal, gombákkal, növényekkel, kitömött madarakkal, emlősökkel stb. Néhány állat egyedfejlődésének vi- zes készítménye is bekerül az órákra az élőlények reprodukciójának tanításakor. A pedagógusok a természet szeretetére nevelik a tanulókat és a természet megfigyelésére biztatják őket.

A földrajzot tanító pedagógusok elsősorban a szertár érdekes és nagyon értékes kőzeteivel, ásványaival ismertethetik meg a tanulókat, és kelthetik fel az érdeklődésüket az élettelen természet szépségei iránt.

A szertár anyagának megismertetése a tanítási órán azonban nemcsak úgy történhet, hogy a szaktanár az éppen aktuális tananyaghoz visz be szemléltetésként múzeumi anyagot, hanem úgy is, hogy tanmenetét úgy készíti el, hogy néhány órát teljes egészében a szertár megismertetésére szánjon. Ezt a néhány órát a tanulókkal a szertárban tölti. Beszél a szertár történetéről, az ott látható kiállítási tárgyokról, ezek érdekességéről. Így a tanulók közelebb érezhetik magukat az iskola szertárához és magukénak mondhatják anyagát.

2. Kiállítás az iskola folyosóján

1996. tavaszán Juhász Katalin, biológia-kémia szakos tanárnő vezetésével néhány lelkes diák megszerezte (néhány esetben meghatározta), számbavette a szertárban lévő ásványokat. Sajnos a legtöbb darab származási helyéről nem találtak adatokat, mivel a régi leltárkönyvekben, iskolai értesítőkből legtöbbször csak az adományozó neve és a darabszám szerepelt.

1996-ban a szertár alapításának 140 éves évfordulóját ünnepelte az iskola. Az iskolai "biológus napok" keretében, egy szerény, főleg ásványokból és kőületekből álló kiállítást rendeztek a szakkörösök az iskola folyosóján. Mivel, mint már említettem, a szertárba nehezen juthatnak be a tanulók, úgy gondolták a kiállítás készítői, hogy a folyosóra kihelyezett tárlóban és szekrényben jobban "szem előtt" lesznek az ásványok, kőületek, csigavázak, preparátumok stb. Hogy az érdeklődő diákok a látványon túl kevés információt is kapjanak a látottakról, rövid ismertetőket írtak a kiállított tárgyakhoz.

A kezdeményezés óta eltelt időszakban tapasztalható a diákok "gyűjtési szenvedélyének" fellendülése. A nyári szünetről visszatérve többen jelezték, hogy ők is belépnek az adományozók körébe és a különböző helyekről, táborokból hozták a szertárnak szánt kőületeket, ásványokat, kőzeteket, csigavázakat.

Hogy a kiállítás még érdekesebb legyen, kéthavonta cserélik a kiállított tárgyakat. Így a tanulók folyamatosan a múzeum teljes anyagát megismerhetik. A februári átalakításban én is részt tudtam venni, hiszen itt töltöttem az egyhónapos vidéki tanítási gyakorlatom idejét. A februári átalakítást követően látható kiállítás:

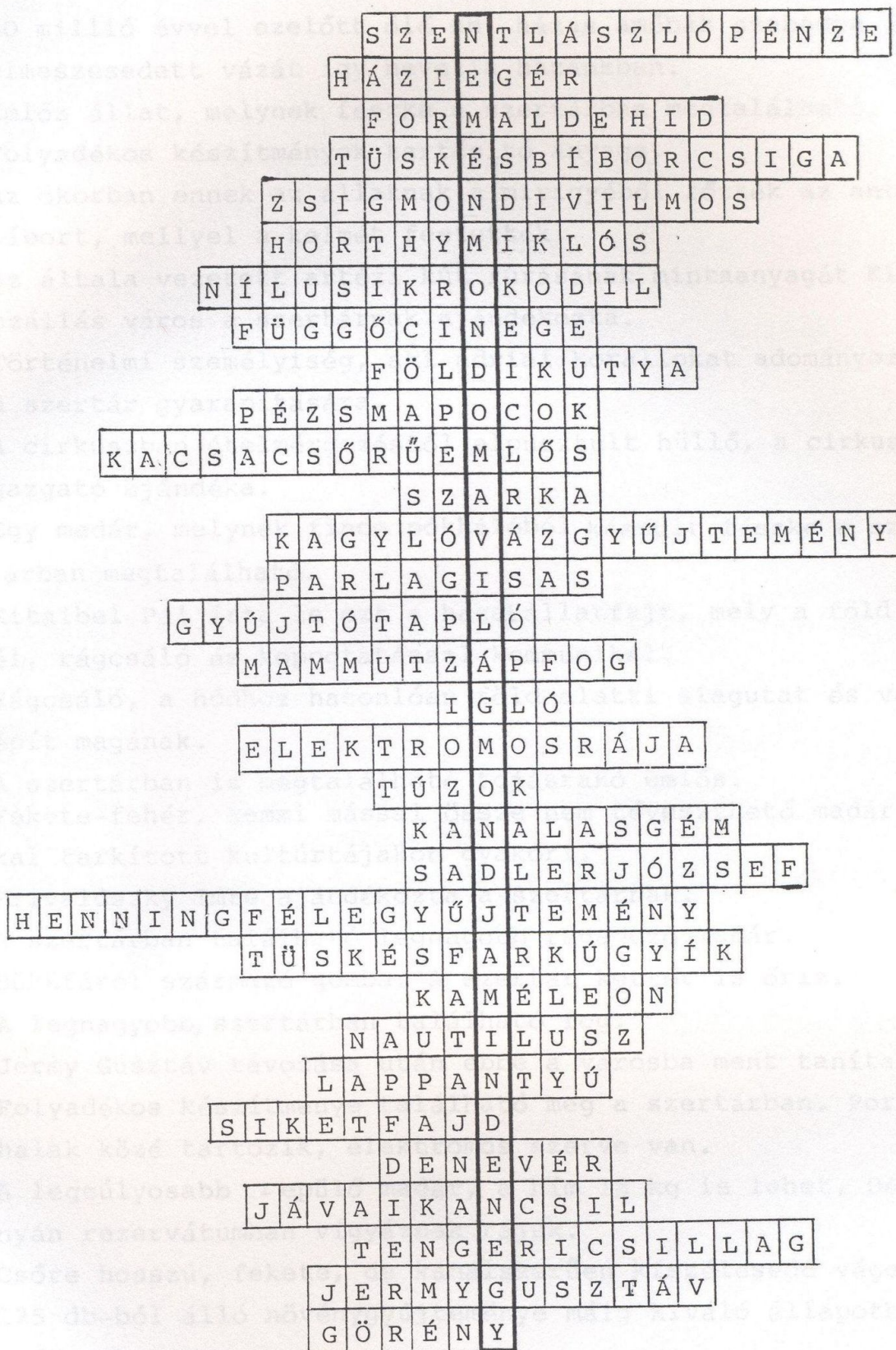
3. Szertárismereti vetélkedő szervezése

1996-ban a nyolcosztályos (kis)gimnazisták számára Juhász Katalin szertárismereti vetélkedőt szervezett, hogy a tanulók tudását még jobban elmélyítse.

A tanulók kérésére 1997-ben is szerveztünk szertárismereti vetélkedőt. A feladatsort én állítottam össze. A vetélkedőt február 7-én, pénteken délután bonyolítottuk le, egy szakköri foglalkozás keretein belül.

A szertárismereti vetélkedő feladatsora:

A feladatsor megoldása után a kiemelt függőleges sorban egy Herakleitosz idézet olvasható, ezt írjátok le a kipontozott részre. Minden megoldás 1 pont, így ez 32 pont, plusz egy pont jár az idézet megfejtéséért. A versenyen így összesen 33 pontot lehet gyűjteni.

MEGFEJTÉS: "NEM ÉN MONDOM A VILÁG MONDJA MINDEN EGY"

HERAKLEITOSZ

1. 50 millió évvel ezelőtt élő ún. házas amőbák szabadon álló elmeszesedett vázát így nevezik hazánkban.
2. Emlős állat, melynek fészke a szertárban megtalálható.
3. Folyadékos készítmények tartósító anyaga.
4. Az ókorban ennek az állatnak a mirigyéből főzték az antik bíbort, mellyel a kelmét festették.
5. Az általa vezetett artézi kút fúrásának mintaanyagát Kisújszállás város a szertárnak ajándékozta.
6. Történelmi személyiség, aki adriai korallokat adományozott a szertár gyarapítására.
7. A cirkuszban ételmérgezéstől elpusztult hulló, a cirkuszgazgató ajándéka.
8. Egy madár, melynek finom pókhálóból készült fészke a szertárban megtalálható.
9. Kitaibel Pál írta le ezt a hazai állatfajt, mely a föld alatt él, rágcsáló és kopogtatással kommunikál.
10. Rágcsáló, a hódhoz hasonlóan föld alatti alagutat és várat épít magának.
11. A szertárban is megtalálható tojásrakó emlős.
12. Fekete-fehér, semmi mással össze nem téveszthető madár, fákkal tarkított kultúrtájakon gyakori.
13. Frivaldszky Imre ajándékozta a szertárnak.
14. A szertárban található legnagyobb ragadozó madár.
15. Bükkfáról származó gomba. A szertár kettőt is őriz.
16. A legnagyobb, szertárban található fog.
17. Jermy Gusztáv távozása után ebbe a városba ment tanítani.
18. Folyadékos készítménye található meg a szertárban. Porcos halak közé tartozik, elektromos szerve van.
19. A legsúlyosabb repülő madár, a hím 18 kg is lehet, Dévaványán rezervátumban vigyáznak rájuk.
20. Csőre hosszú, fekete, de kanálszerűen kiszélesedő vége sárga.
21. 125 db-ból álló növénygyűjteménye máig kiváló állapotban maradt meg.
22. Növénygyűjtemény, melynek különösen szép és érdekes a tengeri alga állománya.
23. Indiából ide került gyík, melynek alkoholos készítménye található meg a szertárban.

24. Hüllők osztályába tartozó állat, melynek jellegzetessége a hosszan kiölthető nyelv és a színváltoztató képesség.
25. Ősi fejlábú, melynek felcsavarodott házát válaszfalak osztják kamrákra.
26. Kecskefejőnek is nevezik, a babona szerint ugyanis kiszívja a kecske tőgyéből a tejet. Rejtőszínű.
27. Hegyvidékek és a tajgaöv fenyveseiben élő, télen fenyőtűt csipegető madár.
28. Ultrahang segítségével tájékozódó repülő emlős állat.
29. A legapróbb termetű patás állat.
30. Tüskésbőrűek törzsébe tartozó állat, mely kagylókkal táplálkozik. Karjai segítségével szétfeszíti a kagyló héját és a szájnílán keresztül kiölthető gyomrából emésztőnedvet bocsát a kagylóra.
31. A szertár alapítója.
32. Emlős állat, a római kor óta vadászatra idomítják. Hátát futás közben felpúposítja.

Az ilyen vetélkedők szervezése növeli a tanulók megismerési vágyát. A résztvevők a verseny előtti néhány héten szabadidejük legnagyobb részét a szertárban töltik.

A felhasználásra tehát több lehetőség is nyílik, és minden alkalmat meg kell ragadni annak érdekében, hogy a tanulók tudása bővüljön, érdeklődésük fokozódjon.

VI. A SZERTÁRI ANYAG FEJLESZTÉSÉNEK, BŐVÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Az előző fejezetekben írtam a szertár múltjáról és jelenéről, most pedig megpróbálom feltérképezni a jövőjét.

A bővítés két útja ezután is, mint eddig a vásárlás útján, illetve az ajándékozás útján történő beszerzés.

Az iskola anyagi lehetőségei korlátozottak, ezért a vásárlás útján történő bővítés csak a legszükségesebb szemléltető eszközök beszerzésén keresztül történik.

A gimnázium anyagi helyzete nem teszi lehetővé az értékebb, természetrajzi múzeumba illő kiállítási anyagok vásárlását.

Nagyobb mértékű bővítés csak úgy lehetséges, ha minél több felajánlás érkezik a szertár részére, legyen ez akár anyagi felajánlás, melyet az iskola szertárfejlesztésre fordít, akár tárgyi felajánlás. Jelentős az iskola volt diákjainak, az ún. öregdiákoknak az adományozása. Az iskola a későbbiekben is számít a támogatásukra. Egy öregdiák ajándékként került a múzeumba 1997. február 11-én egy kitömött jávai kancsil, amely ritkaságnak számít a magyarországi múzeumokban.

Továbbá jelentős a mindenkori diákok szertárfejlesztő munkája is, amely nemcsak ajándékozásban nyilvánul meg, hanem szertárrendezésben is. Ezutóbbiban főleg a szakkörös tanulók nyújtanak nagy segítséget. Hiszen nem elegendő a szertárnak csak a bővítése, mert a tanulók tudásának elmélyítésében csak egy rendszerezett anyag hasznosítható oly mértékben, mint ahogyan erre szükség és elvárás van, mind a tanulók mind a tanárok részéről.

A jövőre nézve az iskola sürgető feladatának tekinti a rendkívül értékes és gazdag gyűjtemény állagának megóvását, bővítését és az ásványgyűjtemény védetté nyilvánításának elindítását.

Papp Gyula, a gimnázium egyik volt biológia tanára a szertárról tartott beszédében megfogalmazta az előttük álló feladatokat:

" Bennünket, a jelen formálóit mindenképpen kötelez elődeink példás szenvedéllyel végzett alkotó munkája. Ezt folytatni és folytattatni kötelesség!"

VII. IRODALOMJEGYZÉK

1. A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola 250. évi jubileumi évkönyve 1966/67.
Szerkesztette: Ari Sándor
2. A kisújszállási ev. ref. főgymnásium története 1896.
Szerkesztette: Dr. Pruzsinszky Pál
3. Az iglói Ág.k. ev. főgymnásium története 1896. Igló
Szerkesztette: Pákk Károly
4. Első értesítmény a kisújszállási hatosztályú reformált gymnasium és népiskolákról 1877. Debrecen
Szerkesztette: Keszy Hajdú Lajos
5. A kisújszállási hatosztályú ref. gymnasium értesítője
 - a./ 1879. Debrecen
 - b./ 1880.
 - c./ 1886.
 - d./ 1887.
 - e./ 1888.
 - f./ 1889. Budapest
 - g./ 1890. Kisújszállás
 - h./ 1891.
6. Móricz Zsigmond: Forr a bor 1963. Magyar Helikon
7. A kisújszállási hatosztályú ev. ref. gymnasium értesítője 1893. Kisújszállás
8. A kisújszállási ev. ref. főgymnasium értesítője 1894/95. tanévről
9. A kisújszállási ev. ref. főgymnasium leltárkönyve 1893/94.
Vezette: Bodnár Lajos
10. A kisújszállási ev. ref. főgymnasium leltára 1895/96.
11. A kisújszállási ev. ref. főgymnasium értesítője
Szerkesztette: Dr. Pallagi Gyula
 - a./ 1900.
 - b./ 1902.
 - c./ 1905.
 - d./ 1916.
 - e./ 1918.

12. Gyűjtőleltár

Vezette: Szász Károly

13. A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium és Szakközépiskola tanévnyitó jegyzőkönyve 1964/65. augusztus 31.

VIII. MELLÉKLET

A szertár kiemelten védett darabjai

1. Sadler József herbáriumai:

A neves orvos és botanikus 1791-ben született Pozsonyban. 1820-tól a Magyar Nemzeti Múzeum őre, majd 1832-től a pesti egyetemen a növénytani tanszéket vezeti. A kiváló állapotban megmaradt 4 herbáriumi dosszié 1823-24-25-ben gyűjtött 25-25 db növényt tartalmaz.

2. Mikets-Brunswik gyűjtemény:

A 14 fajt számláló, több darabból álló puhatestű vázgyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum ajándéka 1851-59-ből.

3. Várady Lukács - Csatári Lajos iskolánk egykori tanítványainak 1852-ből származó 82 db-ból álló, jó állapotban megmaradt herbáriumai.

4. Jermy Gusztáv herbáriumi lapjai: A természetrajzi szertár alapítójának gyűjteményéből származó, gondosan preparált és nagy területről 1853/56. között gyűjtött 52 db herbáriumi lap.

5. Frivaldszky Imre kagylóváz gyűjteménye:

Frivaldszky Imre (1799-1870.) zoológus, a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának igazgatója, akadémikus. A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből igazgatósága idejéből származó, 11 db-ból álló UNIO GRANIGER ZIEGL néven leírt kagylóhéjak.

6. Henning-féle gyűjtemény (Sistematicche Verbersicht der Zeii-Cryptogamen)

1880-ban Hamburgban kiadott 120 db növényt zömmel tengeri algát, zuzmót és mohát tartalmaz (1893/94.) Tanévi vásárlás Bodnár Lajos idejéből.

7. Magyar Királyi Földtani Intézet kőzet mintái:

Az 1893/94. tanévben ajándékozott 158 db 1885-ből származó meghatározott ásvány és kőzet minták.

8. Reichert-féle mikroszkóp:

Kézi gyártmányú Reichert-féle összetett mikroszkópot az 1887/88-as tanévben dr. Székely Bendegúz az egykori szertár-őr vásárolta.

9. Korallak

A 62 db-ból álló gyűjtemény példányai többségben az Indiai és Csendes-óceánból származnak.

10. Nagy Géza növénygyűjteménye:

Móricz osztálytársa, később hadbíró-ezredes az 1895/96. tanévben adományozott 566 db növényt. Ebből jelenleg 126 db-ot épségben őrizünk.

11. Szász Károly hagyatéka:

A Bodnár Lajos idejéből 1893/1900. származó asztal és szék, melynél több mint 47 esztendeig dolgozott, tankönyvei, tanmenetei, füzetei, feljegyzései, íróeszközei.

12. Szent-Györgyi Albert - Sellye János ajándéka:

Az 1972-ben kezdődő kapcsolatot ezidáig 3 dedikált könyv, 3 dedikált fénykép és 11 levél jelzi.

Az iskola természetrajzi (biológiai)
tanárai, szertár őrői

N é v	Szolg. év	Szak.	Iskolai és társ. funkció
Jermy Gusztáv	1856-1863.	term.rajz term. tan	igazgató, múzeum őr
Koncz Lajos	1863-1887.	term.tan. menny.tan.	igazgató, múzeum őr, T.T.tan.egy.tag- ja
Pólya Mihály	1876-1886.	term.rajz menny.tan.	könyvtárnok testületi jegyző
Koncz Sándor	1886-1887.	segédlelkész	-
dr. Székely Bendeguz	1887-1889.	term.rajz. földrajz	igazgató, az M.K. Term.Társ., a ko- lozsvári Orvos T. Társ. T.T.tan.Egy. tagja, term.rajzi szertár őr
Kovács Ferenc	1889-1890.	IV. éves hit. hallgató	term.rajzi szertár őr
Szakács György	1890-1893.	term.rajz földrajz	term.rajzi szertár őr
Bodnár Lajos	1893-1899.	ev.ref.lelk. okl.rend.ta- nár	A term.rajzi szer- tár őr Orsz.közép- isk.T.egy.tagja
Séra István	1899-1901.	h. tanár	a term.rajzi szer- tár őr
dr. Sáringer János	1901-1915.	ref.lelkész	a term.rajzi szer- rajz-földrajz tár őr
Király Pál Zoltán	1915-1916	alapvizsgás	t.a term.rajzi szer- tár őr
Dr. Koncz Imre	1915-1916.	középkisk. egészségtan	iskolaorvos, városi t.tisztiorvos
E. Jakab Géza	1916-1918.	term.rajz földrajz vegytan ny.áll.főg.ta.	a szertár őr
Szász Károly	1918-1965.	term.rajz földrajz vegytan	a szertár őr, szakfelügyelő

N é v:	Szolg. év	Szak.	Iskolai és társ. funkció
Fekete László	1954-1962.	biol.-kémia	kémia szertár őre
Bozni Józsefné	1963-1968.	biol.-földr.	-
Tóth Albert	1964-1991.	biol.földr.	Igazgatóh., a biológiai szertár őre, megyei és városi tanácsstag, Városi KISZ VB tag
Kovács József	1965-	biol-földr.	alapszerv.patronáló tanár, ODK vezető tanár
Papp Gyula	1971-1996.	biológia	Kollégiumi igazgatóh., az iskola pártalap-szervezet titkára, alapszervezeti patronálótanár
Juhász Katalin	1989-	bio-kém.	A biol.szertár őre
Szabó Tamás	1996-	bio-földr.	

Érdemes, hogy a témával foglalkozik akár biológusok, akár történelmesek. Beszélgettem egy olyan kollégával, aki fel a gyűjtemény történetére és értékeire vonatkozóan, mely természetesen is beleszólhat. Örömmel venném, ha majd szakdolgozatának egy példányát Tudománytörténeti Intézetünk számára bemutatná, esetleg megküldené.

szívesen üdvözlök

1997. január 16.

Vasvári Tibor
Dr. Vasvári Tibor
Intézet-vezető

Kovács Mária
főiskolai hallgató
Kisújszállás
Árpád u. 32.
5310

Kedves Hölgyem!

A nagy kerülővel hozzám jutott levelére a következőket válaszolom.

A Tóth Albert tanár úr által kitűnően elrendezett kis természetrajzi szertárukat, gyűjteményüket ismerem. Szakfelügyeleti látogatásaim alkalmával engem is meglepett a gyűjtemény gazdag és értékes -- részben a Nemzeti Múzeumtól származó -- anyaga, mely néhány éve múzeumi védetség alatt áll. A leltári cédulákból az derült ki számomra, amit Ön is leírt. Részletesebb felvilágosítást sajnos az anyagot legjobban ismerő Tóth Albert tanár úr sem tudott adni.

A Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában és Föld - és Őslénytárában az 1956-os tűzvész alkalmával a régi iratok és leltárkönyvek mind elégték, így erre vonatkozó dokumentumunk nincs.

De lehetnek dokumentumok a Magyar Nemzeti Múzeum Adattárában és Magyar Természettudományi Múzeum Tudománytörténeti Gyűjteményében (ezeket elkerülte a tűzvész). Annyit tudok tenni, hogy e két helyen érdeklődöm az esetleges dokumentumok után. Mindehhez természetesen idő szükséges, így tájékozódásom eredményének közléséig szíves türelmét kérem.

Örülök, hogy a témával foglalkozik akár biológusként, akár történészként. Remélhetőleg sok olyan adatot tár fel a gyűjtemény történetére és értékére vonatkozóan, mely számunkra is hasznos lesz. Örömmel venném, ha majd szakdolgozatának egy példányát Tudománytörténeti Gyűjteményünk számára bemutatná, esetleg megküldené.

Munkájához sok sikert kíván és
szívélyesen üdvözli

Budapest 1997. január 16.

Dr. Kecskeméti Tibor
főigazgató-helyettes

Köszönetemet fejezem ki a szakdolgozatom elkészítéséhez nyújtott segítségért Juhász Katalinnak és Szabó Antalnak.

"A természet megkívánja, hogy jelentést
tegyenek róla. Minden dolog foglalatosko-
dik azzal, hogy megírja a maga történetét."

Emerson